

HEIKKI PALOHEIMO
JOHDATUS POLITIIKAN TUTKIMUKSEEN
SYKSY 2006

Johdatus politiikan tutkimukseen

Syksy 2006
Heikki Paloheimo

1. Poliitikka
2. Valtio ja poliittinen järjestelmä
3. Valtiolliset laitokset
4. Poliittinen päätöksenteko
5. Poliittinen kilpailu vaaliareenalla

Lähdekirjallisuus

Michael Gallagher, Michael Laver and Peter Mair (2001):
Representative Government in Modern Europe.
3rd ed. McGraw Hill.

Rod Hague & Martin Harrop (2004): Comparative
Government and Politics. 6th ed. Palgrave.

Andrew Heywood (1997): Politics. Macmillan.
2nd ed. Palgrave 2002.

Heikki Paloheimo ja Matti Wiberg (1997): Poliitiikan perusteet.
Porvoo: WSOY. 2. painos 2004 tai 3. painos 2005.

Heikki Paloheimo (toim. 2005): Vaalit ja demokratia
Suomessa. Porvoo: WSOY 2005.

1.1 Miksi politiikkaa tarvitaan?

1. Ennustettavuuden aikaansaaminen
2. Toiminnan ulkoisvaikutukset
3. Julkiset hyödykkeet
4. Yhteisomaisuuden tragedia
5. Vastavuoroinen auttaminen: vangin ongelma
6. Uhkailu ja pelottelu: jänishousu

Lähdekirjallisuus: Paloheimo ja Wiberg 1997.

Ennustettavuuden aikaansaaminen

Esimerkkejä

1. Liikennesäännöt
2. Bussiaikataulut
3. Määrämuotojen käyttäminen sopimuksia tehtäessä

Ilman pelisääntöjä
vuorovaikutuksen kustannukset
ovat suuret

Pelisäännöillä pienennetään
vuorovaikutuksen kustannuksia

Englanti – Suomi:
transaction cost =
vuorovaikutuksen kustannukset

Toiminnan ulkoisvaikutukset (externality)

Yksittäisten ihmisten toiminnasta voi aiheutua sellaisia toisiin ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia, joita teon tekijä ei ole pitänyt tavoitteenaan. Tällaisia toimijan tavoitteista riippumatta syntyviä vaikutuksia kutsutaan toiminnan ulkoisvaikutuksiksi (externality).

Osa toisiin ihmisiin kohdistuvista toiminnan ulkoisvaikutuksista on toisten ihmisten kannalta haitallisia tai epäsuotavia. Niitä kutsutaan toiminnan *negatiivisiksi ulkoisvaikutuksiksi*.

Keinoja toiminnan negatiivisten ulkoisvaikutusten rajoittamiseksi

Ihmiset alkavat harjoittaa poliittista toimintaa:

Keinoja toiminnan negatiivisten ulkoisvaikutusten rajoittamiseksi

1. Kiellot
2. Rajoitukset
3. Verotus
4. Korvaavat toiminnot

Julkinen hyödyke (public good)

1. Hyödyke on tarjolla kaikille yhteiskunnan jäsenille. Keneltäkään ei voida sulkea pois mahdollisuutta kuluttaa kyseistä hyödykettä (*poissulkemattomuus*).
2. Kenenkään mahdollisuus kuluttaa kyseistä hyödykettä ei vähennä toisten mahdollisuutta käyttää hyväkseen samaa hyödykettä (*niukkuuden puute*).

Hyödykkeiden ryhmittely niukkuuden ja poissuljettavuuden perusteella

	Poissuljettavuus	
	Keneltäkään ei voida estää hyödykkeen käyttöä	On mahdollista estää ihmisiä käyttämästä hyödykettä
Niukkuus		
Käytössä ei vallitse niukkuutta	Julkinen hyödyke (public good)	Tullihyödyke (toll good)
Käytössä on niukkuutta	Yhteisvaranto (common pool good)	Markkinahyödyke (market good)

Esimerkkejä julkisista hyödykkeistä

1. Majakka
2. Maantiet
3. Katuvalaistus
4. Radiolähetykset
5. Maan ulkoinen turvallisuus

Julkisia hyödykkeitä ei voida myydä markkinoilla, mutta usein ne on mahdollista muuttaa markkinahyödykkeiksi

Yhteisvaranto tai yhteisomaisuus (common pool good)

1. Hyödyke on tarjolla kaikille yhteiskunnan jäsenille. Keneltäkään ei voida sulkea pois mahdollisuutta kuluttaa kyseistä hyödykettä (*poissulkemattomuus*)
2. Hyödykkeestä vallitsee niukkuutta. Hyödykkeen käyttö vähentää toisten mahdollisuutta käyttää samaa hyödykettä (*niukkuus*)

Esimerkkejä yhteisomaisuuden tragediasta

1. Kalakantojen väheneminen liikakalastuksen seurauksena
2. Eläinlajien väheneminen liiallisen metsästyksen seurauksena
3. Afrikan savannien liikalaiduntaminen
4. Amazonin sademetsien eroosio
5. Maaperän suolaantuminen Aasiassa
6. Ilman saastuminen
7. Internet-verkko
8. Maantiet ruuhka-aikana

Keinoja yhteisomaisuuden tragedian estämiseksi/rajoittamiseksi

1. Yhteisvarannon yksityistäminen (jakaminen yksityisiksi omistuksiksi)
2. Käyttökiintiöt
3. Verotus

1.2 Mitä politiikka on ja milloin tarvitsemme politiikkaa?

Kollektiivisen toiminnan tarve perustuu mm. seuraaviin havaintoihin:

1. Ihmisten välinen vuorovaikutus helpottuu, kun toisten toiminta ei ole täysin ennakoimaton.
2. Moniin tekoihin liittyy joko negatiivisia tai positiivisia ulkoisvaikutuksia. Ilman politiikkaa negatiivisilla ulkoisvaikutuksilla on taipumus lisääntyä ja positiiviset ulkoisvaikutukset voivat jäädä tuottamatta. Nämä tilanteet kannustavat ihmisiä kollektiiviseen toimintaan.
3. Ihmiset pyrkivät usein käyttämään toisia ihmisiä apunaan/hyväkseen edistäessään omia tavoitteitaan. Se antaa ihmisille kannustimia politikoida.

Politiikan määritelmä

Politiikka on sellaista ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa esiin nousevien ongelmien käsittelyä, missä ihmiset pyrkivät edistämään omia tavoitteitaan erilaisia vallankäytön keinoja käyttäen.

Jaksoon 1.1 perustuvia päätelmiä

Politiikka on

- a) väistämätöntä
- b) mahdollista

On ratkaistava

1. ketkä osallistuvat päätöksentekoon
2. mitä instituutioita ja organisaatioita tarvitaan
3. minkälaisella päätöksentekotavalla päätöksiä tehdään

On erotettava toisistaan kysymykset

1. milloin tarvitsemme politiikkaa
2. milloin tarvitsemme hallituksia

Politiikka ei ratkaise kaikkia ongelmia

Politiikka suppeassa ja avarassa merkityksessä

1. Politiikka suppeassa merkityksessä: toimintaa määräytyissä poliittisiksi tunnistetuissa instituutioissa
2. Politiikka avarassa merkityksessä: mitä tahansa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa esiintyvää vallankäyttöä

Lähde: Jan-Magnus Jansson (1970): *Politiikan teoria*.
Helsinki: Tammi. (monia painoksia vuoden 1970 jälkeen)

Milloin tarvitsemme politiikkaa ja milloin tulemme toimeen ilman politiikkaa?

Pienryhmiä lukuun ottamatta ihmiset eivät useinkaan halua maksaa yksityisiä kustannuksia tuottaakseen etuja joillekin ulkopuolisille.

Ferdinand Tönnies:
Gemeinschaft und Gesellschaft

Pienet Gemeinschaft-ryhmät tulevat toimeen ilman hallituksia. Suurten ryhmien toiminnassa vuorovaikutusta säännellään muodollisemmin.

Gemeinschaft ja Gesellschaft

Gemeinschaft

1. Vuorovaikutus perustuu yhteisiin arvoihin
2. Yhteisiä tavoitteita, altruismia, solidaarisuutta
3. Vapaaehtoinen mukautuminen yhteisiin pelisääntöihin

Gesellschaft

1. Vuorovaikutus perustuu yksilöllisten tavoitteiden edistämiseen (oman edun edistäminen)
2. Toisia ihmisiä tarkastellaan välineinä henkilön omien tavoitteiden edistämiseksi
3. Vuorovaikutus edellyttää yhteisesti sovittuja pelisääntöjä, joiden rikkominen on sanktioitu

Lähde: Ferdinand Tönnies (1887): *Gemeinschaft und Gesellschaft*.
Useita myöhempiä painoksia. Englanniksi useita käännöksiä:
Community and Civil Society. Cambridge University Press 2001.

Vuorovaikutuksen perustyyliin ja ryhmän kokoon perustuvat toimintatyyli

Vuorovaikutuksen perustyyli	Ryhmän koko	
	Pienet ryhmät	Suuret ryhmät
Gemeinschaft	Vuorovaikutusta implisiittisillä säännöillä	Organisaatioita yhteisten tavoitteiden edistämiseksi Aatteelliset yhdistykset
Gesellschaft	Vuorovaikutusta virallisilla säännöillä	Tarvitaan organisaatioita, hallituksia, lakeja ja rangaistuksia Etujärjestöt Valtio

Politiikan monet merkitykset

Politics
Policy
Policy-making
Politicking
Polity

Tieteenalan nimikkeistöä

Suomi	Ruotsi	Saksa	Englanti	Ranska
valtio- oppi	stats- kunskap statslära	Staats- lehre		
yleinen valtio- oppi	allmän stats- kunskap	allge- meine Staats- lehre		
erityi- nen valtio- oppi		besondere Staats- lehre		
valtio- tiede	stats- vetenskap	Staats- wissen- schaft		
poli- tiikan tutki- mus		Politik- wissen- schaft poli-tische Wissen- schaft	political science	science politi- que
polito- logia	politologi	Polito- logie	Polito- logy	

Sanakirjoja

- Iain McLean and Alistair McMillan (2003): *The Concise Oxford Dictionary of Politics*. Oxford University Press.
- Frank Bealey (1999): *The Blackwell Dictionary of Political Science*. Blackwell Publishers.

2. Valtio ja poliittinen järjestelmä

1. Valtio
2. Poliittinen järjestelmä
3. Hallitsemislaitokset eli regimit

2.1 Valtio

Historiallinen kehitys

1. Paikallaan pysyvät maatalousyhteisöt
2. Vanhat imperiumit
3. Kaupunkivaltiot
4. Feodaaliset valtiot
5. Uuden ajan kansallisvaltiot

Valtion määritelmä

Valtio on oikeusjärjestyksenä ja hallitsemiskoneistona toimiva pakkoyhteisö, joka vaatii itselleen fyysisen väkivallan käytön legitiimiä monopolia määrättyllä maantieteellisellä alueella.

Lähde: Max Weber (1922): *Wirtschaft und Gesellschaft*
Max Weber (1864-1920)

1. Valtio on ihmisyyhteisö
2. Valtio on pakkoyhteisö
3. Valtiolla on määrätty maantieteellinen alue
4. Valtiolla on fyysisen väkivallan käytön legitiimi monopoli
5. Oikeusjärjestys = voimassa olevien oikeusnormien kokonaisuus

Erilaisia käsityksiä valtion yleisestä luonteesta

<i>Valtio on tarpeellinen</i>	
Yhteiskuntasopimus-teoriat	1800-luvun eurooppalainen konservatismi: koti, kirkko, kansa ja isänmaa
Liberalismi	
<i>Eettinen individualismi</i>	<i>Eettinen kollektivismi</i>
Anarkokapitalismi	Kommunismi Yhteisöllinen anarkismi: - pasifistinen anarkismi - terroristinen anarkismi
<i>Valtio on tarpeeton ja haitallinen</i>	

Tarvitsemmeko valtiota?

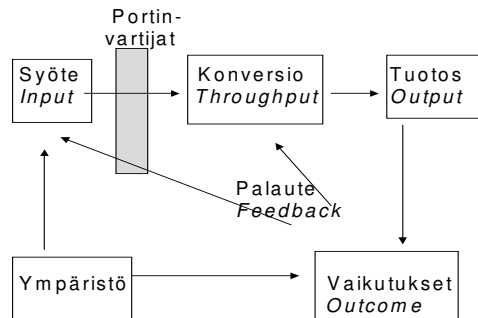
1. Ihmiset ovat kohtuullisen egoistisia.
2. Ihmiset elävät yhteiskunnassa (Gesellschaft).
3. Yhteiskunnassa on myös monenlaisia normiyhteisöjä (Gemeinschaft).
4. Kohtuullisen egoististen ihmisten yhteiskunnassa ihmiset havaitsevat, että heille itselleen on usein edullista, että valtio sääntelee heidän toimintaansa.
5. Kollektiivisen toiminnan tarve perustuu mm. luentosarjan jaksossa 1. esitettyihin vuorovaikutustilanteisiin.
6. Jaksossa 1 esitettyihin vuorovaikutustilanteisiin voidaan etsiä ratkaisuja poliittisella toiminnalla.
7. Päätöksenteon kustannukset pienenevät, kun jokaista kollektiivista ratkaisua varten ei tarvitse erikseen päättää siitä, perustetaanko asian hoitamista varten erillinen organisaatio. Siksi valtion olemassaolo on perusteltua.
8. Monille kollektiivisen päätöksenteon ongelmille on ominaista, että ongelman ratkaisu edellyttää sitovuutta. Siksi valtion olemassaolo pakkoyhteisönä on perusteltua.

Valtio yleensä – monet valtiot

1. Valtio yleensä: valtion käsite
2. Yksittäiset valtiot
3. Kansainvälinen järjestelmä
4. Valtioiden vertailevat tarkastelut
 - a) Rakenteelliset tarkastelut
 - Valtiomuodot, hallituslaitosten tyypit, vaalijärjestelmät ym.
 - b) Toiminta instituutioissa
 - Esim. miten vaalitapa vaikuttaa poliittiseen osallistumiseen

2.2 Poliittinen järjestelmä

Panos-tuotos -malli

Lähde: David Easton (1965): A Systems Analysis of Political Life. New York: Wiley.

Instituutiot ja organisaatiot

Uusinstitutionalinen tutkimus: Kiinnittää huomionsa toiminnan ja instituutioiden väliseen vuorovaikutukseen

Instituutiot ovat ihmisten käyttämiä virallisia tai epävirallisia pelisääntöjä, jotka ohjaavat heidän toimintaansa vuorovaikutustilanteissa

Organisaatiot ovat sosiaalisia yksiköjä (ihmisryhmiä), joita varta vasten rakennetaan ja jälleenrakennetaan eri tyyppisten tavoitteiden edistämiseksi

Lähde: Douglass C. North (1990): Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press. [North sai kansantaloustieteen Nobel-palkinnon vuonna 1993 instituutioiden taloudellisia vaikutuksia koskevista tutkimuksistaan]

Instituutioiden ominaisuuksia

1. Instituutiot
 - sulkevat (normatiivisella tasolla) pois joitakin toimintavaihtoehtoja
 - tekevät mahdolliseksi ja helpottavat joitakin vaihtoehtoja: Instituutiot vähentävät toiminnan transaktiokustannuksia
2. Kansantaloustieteessä erotetaan toisistaan
 - tuotantokustannukset
 - transaktiokustannukset = liiketoimintakustannukset
3. Yleisemmin: Transaktiokustannukset = vuorovaikutuksen kustannukset

2.3 Hallitsemistavat eli regimit

Regimen (lat.), ohjaus, johto, hallinto

Rex (lat.), kuningas, ruhtinas, hallitsija

Regiimi (Wester's dictionary)

- 1 säännöllinen toiminta- ja esiintymistapa, luonnonilmiöiden tavanomainen tai säännönmukainen esiintymistapa
- 2 a) hallinnan tai johtamisen muoto (menettelytapa)
b) hallituksen muoto
c) vallassa oleva hallitus
d) hallitsemisperiodi

Hallitsemistapojen luokittelukriteereitä

1. Kuka hallitsee?
2. Miten hallitut saadaan suostumaan hallintaan?
3. Onko hallitusvalta keskitettyä vai hajautettua?
4. Miten hallitusvalta saadaan ja miten se siirretään?
5. Miten valtion ja yksilön välinen suhde on järjestetty: oikeudet ja velvollisuudet?
6. Miten taloudellinen toiminta on organisoitu?
Minkälaisilla periaatteilla taloudelliset edut jakaantuvat?
Elintaso ja miten se jakaantuu?
7. Kuinka vakaa hallitsemistapa on?

Lähde: Andrew Heywood (1997): Politics, s. 29.

Olemassa olevien hallitsemistapojen tyypit Andrew Heywoodin mukaan sosialismilla täydennettynä

1. Läntiset polyarkiat
2. Sosialistinen järjestelmä
3. Postkommunistiset regiimit
4. Itä-Aasian regiimit
5. Islamilaiset regiimit
6. Sotilashallitukset

Demokratia normatiivisena ideaalina

1. Demokratia enemmistön tahtona
2. Demokratia kansan tahtona
3. Demokratia vaaleissa toteutuvana kilpailuna
4. Demokratia kansalaisten osallistumisena ja vaikuttamisena

Ks. Maija Setälä (2003): Demokratian arvo. Teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet. Helsinki: Gaudeamus.

Condorcet-paradoksi

Preferenssisija	Henkilö		
	A	B	C
1	x	y	z
2	y	z	x
3	z	x	y

Missä
A, B ja C ovat päätöksentekoon osallistuvat henkilöt,
x, y ja z ovat päätösvaihtoehdot,

Äänestys- kierros	Äänet	Voittaja
1. kierros	x 2 ja y 1	x
2. kierros	z 2 ja x 1	z
3. kierros	y 2 ja z 1	y

Marie-Jean-Antoine-Nicolas de Caritat; Condorcet'n markiisi
(1743-1794)

Demokratian regiiminormit

1. Vapaat ja rehelliset vaalit
2. Vastuunalainen hallitus
3. Vapausoikeudet ja poliittiset kansalaisoikeudet
4. Demokraattinen kansalaisyhteiskunta

Demokratisoitumisen kolme aaltoa

1. Eurooppalaisten kansallisvaltioiden ja Amerikan Yhdysvaltojen demokratisoituminen 1800-luvulla
2. Toisen maailmansodan jälkeinen siirtomaiden itsenäistyminen ja sitä ajan mittaan seurannut demokratisoituminen
3. Sosialistisen järjestelmän romahtaminen 1980-1990-lukujen taitteessa käynnisti demokratisoitumiskehityksen monissa entisissä sosialistisissa maissa
 - 1950-luvulla noin neljäsosa maapallon väestöstä asui demokraattisissa maissa
 - 1980-luvun alussa noin kolmasosa maapallon väestöstä asui demokraattisissa maissa
 - 2000-luvun alussa yli 50 prosenttia maapallon väestöstä asuu demokraattisissa maissa

Demokratian vaikutukset

1. Lisääkö demokratia talouskasvua?
 - Kapitalismin dynaamisuus
 - Etujärjestöstagnaatio (Mancur Olson, 1932-1998)
 - Ylisuuri julkinen sektori (Joseph Schumpeter, 1883-1950)
2. Tasoittaako demokratia tulonjakoa?
 - Globaali tulonjako: Demokraattiset maat ovat vauraita
 - Maiden sisäinen tulonjako: Demokratialla on tulonjakoa jossain määrin tasoittava vaikutus
 - Samalla kun demokratia globaalissa perspektiivissä on voittanut alaa, tulonjaon epätasaisuus on lisääntynyt
3. Tekeekö demokratia ihmiset onnellisiksi?
 - Tekee, väittävät Bruno S. Frey ja Alois Stutzer:
Bruno S. Frey and Alois Stutzer (2002): Happiness and Economics. How the Economics and Institutions Affect Well-Being. Prenceton: Princeton University Press.

Autokraattinen eli itsevaltainen hallitsemistapa

Autokraattiselle hallitsemistavalle on ominaista, että hallitut eivät voi olleenkaan vaikuttaa hallitsevien valintaan.

Hallitsijoiden valintatavat autokraattisessa järjestelmässä

1. Vallananastus
 - vallankumous
 - vallankaappaus
2. Vallanperimys
3. Itsetäydennys
4. Arpominen

Diktatuuri

Hallitsemistapa, jonka vallitessa yksittäisellä henkilöllä (diktaattorilla) tai ryhmällä on valtiossa rajaton valta.

Totalitarismi

Sellainen diktatorinen järjestelmä, jossa hallitsijat pyrkivät toteuttamaan omaa ideologista oppiaan kaikilla yhteiskuntaelämän alueilla.

3. Valtiolliset laitokset

1. Kansanedustuslaitokset
2. Hallituslaitokset eli eksekutiivit
3. Julkinen hallinto
4. Oikeuslaitos

Lähteenä ensisijaisesti
Andrew Heywood (1997): Politics.

3.1 Kansanedustuslaitokset

Tehtävät

1. Edustustehtävä
2. Hallituksen valitseminen
3. Lainsäädäntö
4. Hallinnon tarkastus ja valvonta
5. Poliittisen johtajiston rekrytointi ja koulutus
6. Poliittisen järjestelmän legitimitetin edistäminen

Kansanedustuslaitoksen tosiasiallinen valta

1. Aktiivisesti politiikkaa ohjaavat kansanedustuslaitokset (policy making)
 2. Poliitiikkaan vaikuttavat kansanedustuslaitokset (policy-influencing)
 3. Eksekutiivin dominoimat kansanedustuslaitokset
- Muut institutionaaliset rajoitteet
 - Korporaatioiden valta

3.2 Hallituslaitokset eli eksekutiivit

Tehtävät

- Seremoniaallinen johtajuus
- Poliitiikan johtaminen
- Mielipidejohtajuus ja kansan hyväksynnän hankkiminen
- Byrokratian johtaminen
- Kriisijohtaminen

Hallituslaitosten tyypit

1. Presidenttivaltainen järjestelmä
2. Parlamentaarinen järjestelmä
3. Semipresidentiaalinen järjestelmä
4. Sveitsin direktorihallitus

Presidenttivaltainen järjestelmä

1. Kansa valitsee presidentin
2. Presidentillä ja parlamentilla kiinteät toimikaudet
3. Kumpikaan ei voi erottaa toista
4. Presidentti johtaa hallitusta

Parlamentaarinen järjestelmä

1. Parlamentissa toimiva puolue/ puolueet muodostavat hallituksen
2. Hallitus toimii kollegiaalisesti
3. Parlamentti voi erottaa hallituksen
4. Hallitus voi määrätä uudet parlamenttivaalit toimeenpantavaksi
5. Pääministeri on tosiasiallinen hallituslaitosten (eksekutiivin) johtaja

Semipresidentiaalinen järjestelmä

1. Hallitusvalta on jaettu presidentin ja hallituksen kesken
2. Presidentillä on ylin hallitusvallan johtajuus
3. Hallitus hoitaa päivänpolitiikkaa
4. Hallituksen asema on kuten parlamentaarisessa järjestelmässä, mutta lisäksi hallitus on sidottu yhteistyöhön presidentin kanssa
5. Presidentti voi määrätä uudet (ennenaikaiset) parlamenttivaalit

Sveitsin direktorihallitus

1. Parlamentti valitsee hallituksen toimikaudekseen
2. Parlamentti ei voi erottaa hallitusta

4. Poliittinen päätöksenteko

1. Erilaiset päätöksentekotavat
2. Päätöksenteko äänestysmenetelmin päätöksiä tekevissä kollegioissa
3. Poliittiset koalitiot
4. Poliittinen argumentaatio

Päätöksenteko

1. Toimijan yksityinen päätöksenteko ilman vuorovaikutusta
2. Toimijan päätöksenteko vuorovaikutustilanteessa
3. Kollektiivinen päätöksenteko

4.1 Miten päätökset tehdään

1. Sopimus
2. Auktoriteetti ja byrokratia
3. Kilpailu
4. Markkinat
5. Vaalit ja äänestykset
6. Arpominen

4.2 Missä päätökset tehdään

1. Paikallinen
2. Alueellinen
3. Kansallinen
4. Kansainvälinen

Territoriaalinen ja funktionaalinen toimivalta

4.3 Päätöksenteko äänestysmenetelmin

Toimijoiden valtaa äänestysmenetelmin päätöksiä tekevissä kollegioissa analysoidaan mm. *valta-indeksien* avulla. Valtaindeksejä laskettaessa otetaan huomioon

1. Päätöksentekoon osallistuvien ryhmien koko
2. Käytettävät päätössäännöt
3. Toimijoiden väliset erilaiset enemmistöyhdistelmät

Esimerkki 1: Puolueella on ääniä, mutta ei äänivaltaa

Puolueet ja niiden äänimäärät: A30 B30 C30 ja D10
Päätössääntö: 51 ääntä. Erilaiset enemmistökoalitiot

Koalitio	Ääniä	Ratkaisevat poistumat
1. A B C D	100	ei mikään puolue
2. A B C	90	ei mikään puolue
3. A B D	70	A ja B
4. A C D	70	A ja C
5. B C D	70	B ja C
6. A B	60	A ja B
7. A C	60	A ja C
8. B C	60	B ja C

Ratkaisevat poistumat: A 4/12 B 4/12 C 4/12 D 0/12
Pienellä puolueella ei ole yhtään valtaindeksillä mitattua äänivaltaa.

Esimerkki 1B: Päätössäännön muuttaminen muuttaa valtasuhteet

Puolueet ja niiden äänimäärät: A30 B30 C30 D10
Päätössääntö: 67 ääntä. Erilaiset enemmistökoalitiot:

Koalitio	Ääniä	Ratkaisevat poistumat
1. A B C D	100	ei mikään puolue
2. A B C	90	A B C
3. A B D	70	A B D
4. A C D	70	A C D
5. B C D	70	B C D

Ratkaisevat poistumat A 3/12 B 3/12 C 3/12 D 3/12
Pienellä puolueella (D) on yhtä paljon valtaindeksillä mitattua äänivaltaa kuin suuremmilla puolueillakin.

Esimerkki 2: Pienellä puolueella on paljon äänivaltaa

Puolueet ja niiden äänimäärät: A 45 B 45 C 10
Päätössääntö: 51 ääntä. Erilaiset enemmistökoalitiot:

Koalitio	Ääniä	Ratkaisevat poistumat
1. A B C	100	ei mikään puolue
2. A B	90	A ja B
3. A C	55	A ja C
4. B C	55	B ja C

Ratkaisevat poistumat: A 2/6 B 2/6 C 2/6

Esimerkki 2B: Päätössäännön muuttaminen muuttaa valtasuhteet

Puolueet ja niiden äänimäärät: A 45 B 45 C 10
Päätössääntö: 67 ääntä. Erilaiset enemmistökoalitiot:

Koalitio	Ääniä	Ratkaisevat poistumat
1. A B C	100	A ja B
2. A B	90	A ja B

Ratkaisevat poistumat: A 2/4 B 2/4 C 0/4
Suurilla puolueilla (A ja B) on kummallakin puolet valtaindeksillä mitattua äänivallasta.
Pienellä puolueella (C) ei ole lainkaan valtaindeksillä mitattua äänivaltaa.

Esimerkki 3: Poliittiseen keskustaan kuuluvalla puolueella on paljon äänivaltaa

Puolueet ja niiden äänimäärät:
Vasemmisto (V) 45 Keskusta (K) 10 Oikeisto (O) 45
Päätössääntö: 51 ääntä.
Oletus: Vain suljetut koalitiot tulevat kysymykseen.
Erilaiset enemmistökoalitiot:

Koalitio	Ääniä	Ratkaisevat poistumat
1. V K O	100	K
2. A K	55	V ja K
3. K O	55	K ja O

Ratkaisevat poistumat: K 3/5 V 1/5 O 1/5
Keskustaan kuuluvalla puolueella (K) on erittäin paljon äänivaltaa.

Esimerkki 3B: Päätössäännön muuttaminen muuttaa valtasuhteet

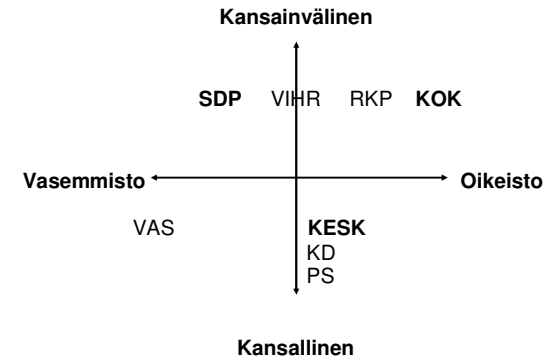
Puolueet ja niiden äänimäärät:
 Vasemmisto (V) 45 Keskusta (K) 10 Oikeisto (O) 45
 Päätössääntö: 67 ääntä.
 Oletus: Vain suljetut koalitiot tulevat kysymykseen.
 Erilaiset enemmistökoalitiot:

Koalitio	Ääniä	Ratkaisevat poistumat
1. V K O	100	K

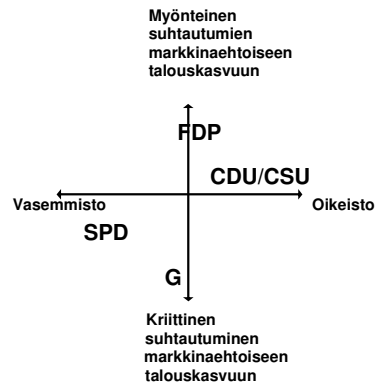
Ratkaisevat poistumat: V 1/3 K 1/3 O 1/3
 Kaikilla puolueilla on yhtä paljon valtaindeksillä mitattua äänivaltaa.

4.4 Poliittikkaulottuudet ja poliittiset koalitiot

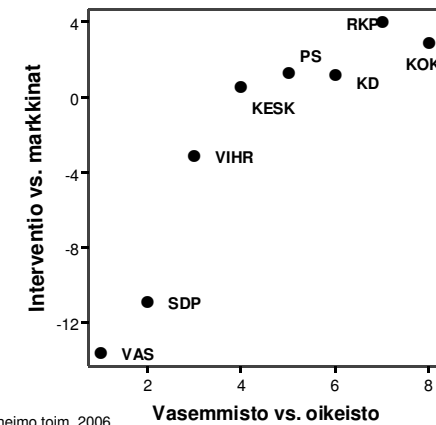
Suomen poliittisten puolueiden sijainti kahdella eri ristiriitaulottuvuudella

Saksan poliittiset puolueet kahdella eri ristiriitaulottuvuudella

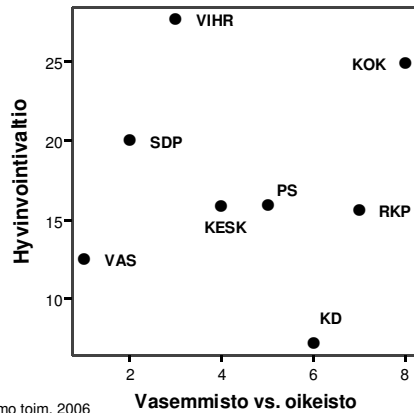

Suomen puolueiden politiikkaulottuvuuksia: interventio vs. markkinat

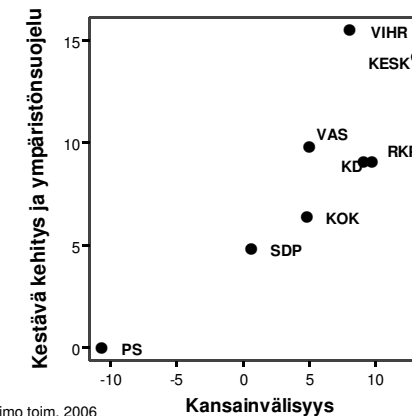
Lähde: Paastela ja Paloheimo toim. 2006

Suomen puolueiden politiikkaulottuvuuksia: hyvinvointivaltio

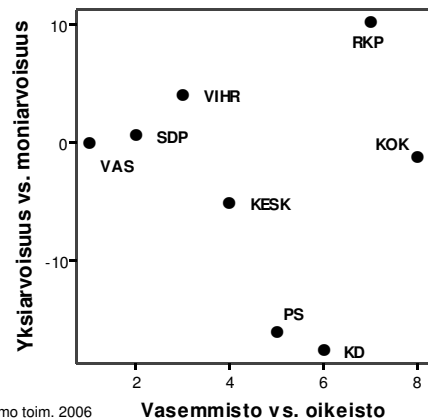
Lähde: Paastela ja Paloheimo toim. 2006

Suomen puolueiden politiikkaulottuvuuksia: kansainvälisyys ja kestävä kehitys

Lähde: Paastela ja Paloheimo toim. 2006

Suomen puolueiden politiikkaulottuvuuksia: yksiarvoisuus vs. moniarvoisuus

Lähde: Paastela ja Paloheimo toim. 2006

Puolueen koalitiokelpoisuus

Puolueen koalitiokelpoisuuteen vaikuttavia tekijöitä

1. Äänivalta
2. Ohjelmallinen läheisyys
3. Sisäinen puoluekuri
4. Koalitiokumppanin sopimuksentekotyyli ja -uskottavuus
5. Puolueen kannattajien käsitykset sopivista yhteistyökumppaneista
6. Suhtautuminen koalitioyhteistyöhön yleensä
7. Henkilökemia

4.5 Poliittinen manipulaatio

1. Äänestysmenettelyn manipulointi
2. Omien preferenssien kätkeminen
3. Vaarallisten vaihtoehtojen ulospelaaminen

Toisten preferenssien tunteminen voi antaa kannustimia äänestysmenettelyn manipuloinnille

Puheenjohtaja voi olla diktaattori

Preferenssisija	Henkilö		
	A	B	C
1	x	y	z
2	y	z	x
3	z	x	y

Missä

A, B ja C ovat päätöksentekoon osallistuvat henkilöt,

x, y ja z ovat päätösvaihtoehdot,

Äänestys- kierros	Äänet	Voittaja
1. kierros	x 2 ja y 1	x
2. kierros	z 2 ja x 1	z
3. kierros	y 2 ja z 1	y

Epäluottamusäänestys Ylä-Lombagian parlamentissa

Puolueiden paikka- ja äänimäärät

Vallankumouspuolue	REV	20
Vakauseräpuolue	VAK	35
Liberaalipuolue	LIB	20
Konservatiivipuolue	KONS	25
Yhteensä		100

- Maata hallitsee VAK:n vähemmistöhallitus
- Luottamuslauseäänestys
 - LIB ponsiehdotus
 - KONS ponsiehdotus
- Ensimmäisessä äänestyksessä ovat vastakkain LIB ja KONS ponsiehdotukset
- Voittanut ponsiehdotus asetetaan yksinkertaiseen päiväjärjestykseen tarkoittavaa esitystä vastaan

Suomi: Presidentinvaalit 1956

	Valitsija- miehiä	1. äänestys	2. äänestys	3. äänestys
Kekkonen (ML)	88	88	102	151
Fagerholm (SDP)	72	72	114	149
Tuomioja (KOK + VL)	57	57		
Paasikivi (KOK)			84	
Kilpi (SKDL)	56	56		
Törngren (RKP)	20	20		
Rydman (LKP)	7	7		
Yhteensä	300	300	300	300

Keinoja vastustajan ehdotuksen torpedoimiseksi 1

1. Ehdotus ei palvele yleistä etua
2. Esityslistalla on liian paljon asioita
3. Asia ei kuulu tälle päätöksentekofoorumille
4. Asiasta ei ole riittävästi tietoa
5. On liian aikaista tehdä asiasta päätöstä
6. On liian myöhäistä tehdä asiasta päätöstä
7. Aikaisemmat kokemukset
8. Voimavarat eivät riitä

Keinoja vastustajan ehdotuksen torpedoimiseksi 2

9. Asia on hyvä, mutta menettelytapa huono
10. Käytettävissä olevan tiedon kyseenalaistaminen
11. Ehdotus on liian kapea-alainen tai liian laaja-alainen
12. Enemmistön manipulointi strategisella äänestämällä
13. Päätöstilanteen kuvaaminen uudella tavalla
14. Toteutusvaikeuksiin vetoaminen
15. Yleiseen mielipiteen vetoaminen
16. Henkilöön kohdistuvat hyökkäykset

5. Poliittinen kilpailu vaaliareenalla

Miten äänestäjät tekevät äänestyspäätöksensä?

1. Päätös siitä, äänestääkö vai ei
2. Päätös siitä, minkä puolueen ehdokasta äänestää
3. Päätös siitä, ketä ehdokasta äänestää

Miten äänestäjät tekevät äänestyspäätöksensä?

1. Puoluesamastuminen
2. Asiakysymysäänestäminen
3. Henkilötekijöiden vaikutus
 - Ehdokkaan henkilökohtaiset ominaisuudet
 - Puolueen puheenjohtajan merkitys
 - Kuka on sopivin pääministeriksi?
4. Status quo -äänestäminen

5.1 Puoluesamastuminen
Puolueuskollisten, liikkuvien äänestäjien ja nukkujien osuus valitsijoista eduskuntavaaleissa 1975-2003

	Puolue- uskolliset	Liikkuvat	Nukkujat	Yhteensä	
				%	(n)
1975	56	24	20	100	(1143)
1979	61	20	19	100	(1196)
1983	59	22	19	100	(1259)
1987	53	24	24	100	(1192)
1991	45	28	28	101	(1472)
1995	42	30	28	100	(1388)
1999	44	24	32	100	(1222)
2003	44	25	30	99	(1270)

Edustaako jokin Suomen puolueista näkemyksiänne suhteellisen hyvin?

	Kyllä	Ei	Ei osaa sanoa	Yhteensä	
	%	%	%	%	(n)
Puolue- uskolliset	75	21	4	100	(607)
Liikkuvat äänestäjät	60	35	4	99	(326)
Nukkujat	37	55	8	100	(337)
Yhteensä	60	35	5	100	(1270)

Aineisto: Vaalitutkimus 2003 (FSD1260)

Kuinka monen puolueen ehdokkaita olette elämäne aikana äänestänyt?

	Aina samaa puoluetta	2-3 eri puolueen ehdokkaita	Neijän tai useamman puolueen ehdokkaita	Ei ole äänestänyt koskaan	Yhteensä	
					%	(n)
Puolue- uskolliset	47	48	5	0	100	(553)
Liikkuvat äänestäjät	29	63	7	1	100	(315)
Nukkujat	27	40	6	27	100	(359)
Yhteensä	37	50	6	8	101	(1227)

Lähdeaineisto: Vuoden 2003 vaalitutkimus (FSD1260)

Kumpi teille loppujen lopuksi oli tärkeämpi, puolue vai ehdokas?

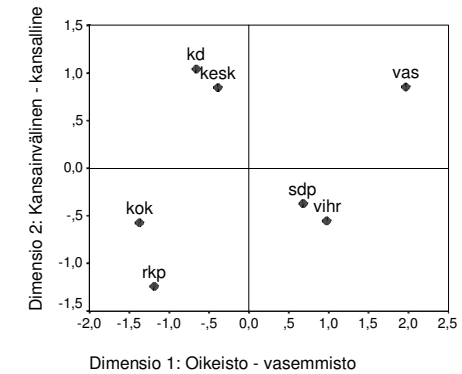
	1983	1991	1995	1999	2003
Puolue	52	51	37	34	49
Ehdokas	42	43	50	56	47
Ei osaa sanoa	6	6	13	10	4
Yhteensä (n)	100 (993)	100 (1141)	100 (1378)	100 (1222)	100 (1021)

5.2 Puolueiden väliset etäisyydet
Ero puolueiden kannattajien mielipiteet toisista puolueista vuonna 2003: lämpömittarikysymyksiin perustuvat järjestyssijat

	VAS	SDP	VIHR	KD	RKP	KESK	KOK
VAS	1	2	3	5	7	4	6
SDP	3	1	2	6	7	5	4
VIHR	1,5	1,5	1	6	7	5	4
KD	7	3	5	1	6	2	4
RKP	7	4	5	6	1	3	2
KESK	7	4	5	3	6	1	2
KOK	7	2	6	5	4	3	1

Lähdeaineisto: Vuoden 2003 vaalitutkimus (FSD1260)

Lämpömittarikysymyksiin perustuva graafinen kuvaus puolueiden välisistä etäisyyksistä

5.3 Asiakysymysäänestäminen:
Kansalaisten huolenaiheiden vaikutus eri puolueiden kannatukseen

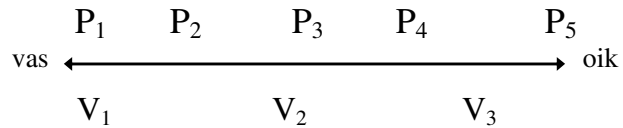
	SDP	KESK	KOK	VAS	VIHR	RKP	KD	PS
Työllisyys	+			+	+			
Toimeentulo	+							+
Verotuksen kireys	+		+	+				
Yritysten toimintaedellytykset			+				+	+
Lakot ja työriidat							+	+
Maaseudun ongelmat		+					+	+
Ympäristön saastuminen				+	+			
Väkivalta, rikollisuus, huumeet	+							+
Moraalin rappeutuminen								+
Henkilökohtainen turvallisuus			+		+			+
Eriarvoisuus				+				+
Kansainvälistymisen uhkatekijät								+
Globaalit ongelmat, sodan uhka	+				+		+	
Eliitin etääntyminen kansasta					+			+

Lähde: Paloheimo 2003 (Politiikka N:o 3/2003)

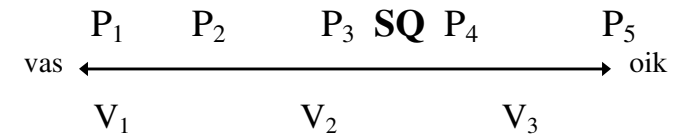
5.4 Äänestyskäytännön läheisyysteoria
Poliittinen kilpailu yksilotteisessa politiikka-avaruudessa kahden puolueen järjestelmässä

K1 K2

Aatteelliseen läheisyyteen perustuva äänestäminen

5.5 Äänestyskäyttäytymisen suuntateoria Status quo (SQ) -äänestäminen

5.6 Puolueiden välinen kilpailu Voittoisan vaalikampanjan toteuttamiseksi puolueen on otettava huomioon

1. kansalaisten äänestysaktiivisuus, puolueuskollisuus ja liikkuvuus
2. kansalaisten käsitykset ajankohdan tärkeistä asiakysymyksistä (katse tulevaisuuteen)
3. kansalaisten tyytyväisyys tai tyytymättömyys istuvan hallituksen toimintaan
4. poliittisten johtajien imago
5. ehdokasasettelu

Jos hallitus on suosittu, äänestäjäkunnassa ei ole suuria paineita status quon (SQ) murtamiseksi

1. Hallituspuolueiden kannattaa virittää vaaliohjelmansa lähelle istuvan hallituksen peruslinjaa
2. Hallituspuolueiden pitää maltillisesti erottautua toisistaan
3. Oppositioapuolueiden kannattaa esittää pikemminkin keskustahakuinen kuin ekstremistinen vaaliohjelma
4. Oppositioapuolueiden kannattaa erottautua hallituspuolueista jollakin selektiivisellä erikoistarjouksella (edut meille, kustannukset muille)

Jos hallitus on epäsuosittu, äänestäjäkunnassa on paineita SQ:n murtamiseksi

1. Hallituspuolueiden kannattaa luvata maltillista muutosta SQ:hun verrattuna, vasemmistopuolueet vasemmalle, oikeistopuolueet oikealle, keskustapuolueet makunsa mukaisesti
2. Oppositioapuolueiden kannattaa näkyvästi vaatia SQ:n murtamista. Vasemmistopuolueiden kannattaa tarjota vasemmistolaisempaa vaihtoehtoa, oikeistopuolueiden oikeistolaisempaa vaihtoehtoa

Useimpia äänestäjiä miellyttää periaate: lisää etuja meille, kustannukset muille

1. Oppositioapuolueiden kannattaa hallituspuolueita rohkeammin luvata äänestäjille selektiivisiä etuja.
2. Hallituspuolueiden on vaikea luvata selektiivisiä etuja ilman, että astutaan jonkin hallituskumppanin varpaille. Mutta hallituspuolueidenkin pitää jotenkin erottautua toisistaan.

Kansalaisten äänestyskäyttäytymistä ei ole helppo ennakoida

1. Kansalaiset voivat äänestää aatteellisesta itseään lähinnä olevaa puoluetta
2. Kansalaiset voivat äänestää tärkeiden asiakysymysten perusteella
3. Kansalaiset voivat äänellään ottaa kantaa henkilökysymyksiin
4. Kansalaiset voivat äänellään ottaa kantaa hallituspohjaan ja harjoitettavan politiikan linjaan (SQ)

Äänestäjäkunnan reaktioita puolueen poliittisen linjan muutoksiin ei ole helppo ennakoida

1. Jos puolueen kannatus kehittyy suotuisasti, puolueuskollisten äänestäjien keskuudessa ei ole painetta muuttaa puolueen linjaa.
2. Jos puolueen kannatus taantuu, puolueuskolliset äänestäjät ovat valmiita tukemaan puolueen linjan muuttamista.
3. Liikkuvat äänestäjät eivät kavahda puolueen linjan muutoksia, mutta he saattavat pitää niitä epäuskottavina.
4. Puolueen poliittisen linjan selkeä muutos on riskisijoitus. Se voi antaa edellytykset veret seisauttavalle vaalivoitolle, mutta voi myös johtaa rökäletappioon.